

KOMPETENČNÍ RÁMEC PROVÁZEJÍCÍHO UČITELE: OD ŽITÉ ZKUŠENOSTI K EVALUAČNÍMU NÁSTROJI

TEACHER-MENTOR'S COMPETENCE FRAMEWORK:
FROM LIVED EXPERIENCE TO AN EVALUATIVE TOOL

Blanka Vaculík Pravdová

Klíčová slova: *provázející učitel, sebepojetí provázejícího učitele, kompetenční rámec, student učitelství*

Keywords: *mentor, self-concept of mentor, competence framework, student teacher*

Cíle v ČJ

Cílem příspěvku je vymezit – v kontextu učitelských praxí studentů připravujících se na profesi učitele – pojem provázející učitel a představit jednotlivé fáze procesu tvorby kompetenčního rámce provázejícího učitele. Hlavními cíli tvorby kompetenčního rámce byla: (a) snaha podpořit učitele, kteří vstupují do role provázejícího učitele a (b) využití nástroje při evaluaci programu Učitel naživo. Zvolený induktivní přístup umožnil využít reflektované zkušenosti provázejících učitelů, a tím posílit identifikaci provázejících učitelů s evaluačním nástrojem.

Teoretická východiska v ČJ

Označení učitele ZŠ nebo SŠ, u něž praktikuje student učitelství v rámci přípravy na profesi, se v odborné literatuře různí. V českém prostředí se setkáváme s pojmy fakultní učitel, cvičný učitel, mentor i supervizor (Píšová, 2001). Nově bývá užíván i pojem provázející učitel (Kratochvílová & Lojdová, 2019, s. 334), což koresponduje s metaforickým označením učitele jako průvodce (a guide on the side – Vonk, 1993, s. 32). Chápání role provázejícího učitele v českém kontextu odpovídá v zahraničí užívanému termínu mentor (Pazderská, 2016) a je v souladu s mentoringem v učitelství, který Píšová (2011, s. 46) vymezuje jako intencionální dlouhodobý situovaný proces podpory poskytovaného učiteli na pracovišti zkušenějším kolegou s cílem facilitovat

procesy jeho profesního rozvoje. Wong (2005, s. 42) zdůrazňuje nutnost odlišit mentoring využívaný ke kolegiální podpoře od uvádění učitele do profese (induction). Kompetencím mentora se věnují Vonk (1993), Johnson (2003), Lazarová (2010).

Metodologie v ČJ

Při otevřeném kódování (Švaříček & Šedová, 2007) volných výpovědí (McGuire & McGuire, 1981) učitelů ZŠ a SŠ (N=29) zkoumajících jejich sebepojetí v roli provázejícího učitele byly identifikovány dva klíčové procesy: provázení a balancování. Diskuse učitelů v ohniskových skupinách (Morgan, 2001) a ve dvojicích přinesly výčet a popis činností spjatých s touto rolí. Činnosti byly kódovány a kategorizovány a výsledky analýzy byly sdíleny s provázejícími učiteli. Z doplněné a verifikované verze vzešly oblasti a indikátory kompetenčního rámce provázejícího učitele, který bude pilotně ověřován.

Závěry v ČJ

Zkušeni učitelé, u nichž praktikují studenti učitelství, jsou označováni jako provázející učitelé. Činnosti, které vykonávají v roli provázejícího učitele, lze rozdělit do dvou kategorií. Za prvé: činnosti související s praxí studenta učitelství, jež učitel vykonává sám. Vycházejí z učitelovy znalosti školy jako instituce; třídy jako sociální skupiny; dětí a jejich potřeb a z jeho vlastních potřeb. Za druhé: činnosti založené na kooperaci. Ty nabízejí učitelům a studentům učitelství prostor pro vzájemné učení. Ke kooperativním činnostem jsou vztahovány indikátory kompetenčního rámce.

Souhrn příspěvku v AJ

The study presents the process of establishing the competence framework of a teacher-mentor with the aim to support the beginning teacher-mentors. The framework will also be used as an evaluative tool in the Teach live programme. The authors approached the task inductively to use the reflected experience of teacher-mentors and to boost their level of identification with the evaluative tool. The open coding (Švaříček & Šedová, 2007) of free responses (McGuire & McGuire, 1981) of primary and secondary school teachers (N=29) focusing on their self-concept in the teacher-mentor's role helped to identify the key processes. Discussions of teachers in focus groups (Morgan, 2001) and in pairs helped to constitute a list of activities connected with the role. These

activities were then coded and categorised. The version which was verified by the participating teacher-mentors was used to establish the indicators of the competence framework. These will be piloted.

Bibliografie

Johnson, W. B. (2003). A framework for conceptualizing competence to mentor, *Ethics & Behavior*, 13(2), 127–151.

Píšová, M., & Duschinská, K. et al. (2011). *Mentoring v učitelství*. Praha: PdF UK.

Vonk, J. H. C. (1993). Mentoring beginning teachers: Mentor knowledge and skills. *Mentoring and tutoring: Partnership and learning*, 1, 31-41.